

Prva konferenca historikov Srbije

V dneh od 14. do 16. maja 1950 se je vršila v Beogradu prva konferenca historikov Srbije, ki predstavlja po zborovanjih slovenskih zgodovinarjev doslej edino prirediteljev te vrste v Jugoslaviji sploh. Organiziralo jo je Istorisko društvo NR Srbije skupaj s Historičnim inštitutom Srbske Akademije znanosti; udeležencev je bilo okrog 400, od teh okrog 140 iz krajev izven Beograda; po svojih delegatih so bila zastopana historična društva vseh drugih naših republik; Zgodovinsko društvo za Slovenijo sva zastopala tov. J. Hainz in podpisani.

Predavatelji, ki so govorili o problemih raziskovanja posameznih razdobjih srbske zgodovine in o pouku zgodovine v šolah, so odgovarjali na osnovno vprašanje, kaj velja in kaj ne velja v dediščini, ki jo je zapustila preteklost, in katere probleme in naloge postavlja zgodovinarju naša socialistična doba. Asistent Umetniškega muzeja v Beogradu Milutin Garašanin, ki je pred kratkim doktoriral na ljubljanski univerzi, je v svojem predavanju »O nalogah naše arheološke znanosti« označil kot glavne pomanjkljivosti stare srbske arheologije zanemarjanje klasične in predvsem slovanske arheologije, smisel samo za nekatere vidike (ne n. pr. za naselbine in način življenja) in nesistematično delo, ki ni mislilo na izdelavo topografije, se ni moglo opirati na zakon o zaščiti in ni posvečalo dovolj skrbi koordinaciji dela in vzgoji novih kadrov; v zvezi s to kritiko je formuliral nove naloge, pri čemer se je skliceval na sklepe pravkar končanega posvetovanja jugoslovanskih arheologov. Docent beograjske pravne fakultete dr. Dragoslav Janković je v svojem referatu »Osnovni problemi srbske zgodovine v dobi srednjeveških srbskih držav« razlikoval tri razdobja razvoja srbske historiografije, od katerih je znanstveno najpomembnejše drugo, t. j. doba od kritike Hariona Ruvarca do prve svetovne vojne, vendar je pa za to razdobje kakor za meščansko historiografijo sploh značilno ogromno število konstatacij dejstev brez pojasnjevanja (Jireček) ali pa pojasnjevanje z osebnimi motivi itd., ne pa z objektivno zakonitostjo, z masami in njihovimi borbami; referent je nato označil probleme gospodarske in socialne zgodovine, ki jih je treba rešiti, da bi se pojasnil politični razvoj, in končno govoril o potrebi sistematičnega izdajanja virov in dela na historični geografiji. V diskusiji o tem referatu so bila najbolj zanimiva izvajanja predavatelja beograjske filozofske fakultete Ivana Božića, ki je negiral tezo o posebnem položaju Zete v državi Nemanjićev. Tretji referent Branislav Djurdjev, kustos Državnega muzeja v Sarajevu, ki je začel prvi med srbskimi zgodovinarji študirati turško dobo prvenstveno na podlagi turških virov, je v svojem referatu »Osnovni problemi srbske zgodovine v dobi turške oblasti nad našimi narodi« pobijal tezo, da bi pomenila turška oblast vsaj v začetku gospodarski in socialni napredek, razvijal zanimive misli o posebnem položaju prebivalstva goratih predelov in posameznih delov krščanskega prebivalstva v dobi turške oblasti in poudaril potrebo, da se konstatacije Cvijića in drugih, ki so na sebi točne, osvetle z novega vidika. Diskusija o tem referatu (Sergej Dimitrijević, Vaso Čubrilović in drugi) se je razvila predvsem ob tezi o ekonomsko-socialnem nazadovanju takoj v začetku turške dobe in prevladujoče mnenje je bilo, da so teze referenta točne tam, kjer slone na njegovih monografijah, da pa je treba druge njegove generalizacije še kontrolirati z monografskim raziskovanjem. Docent beograjske filozofske fakultete Dušan Perović je v svojem referatu »Osnovni problemi srbske zgodovine XIX. in XX. stoletja« poudaril, da je bila novejša zgodovina v primeri s srednjeveško zanemarjena in prepuščena deloma propagandistični strankarski literaturi, da so bili v ospredju vladarji, politični razvoj in vojna zgodovina, posamezne pravne ustanove itd., medtem ko se dejstva ekonomske in socialne zgodovine omenjajo le priložnostno, da so bile mase in socialni razredi v ozadju, da kažejo izdajanja virov in bibliografija sliko velike nesistematičnosti in da je tako slika kljub opravljenemu pripravljalnemu delu in konstatiranim dejstvom nezadovoljiva; nato je govoril posebej o problemih značaja prvega srbskega upora, o socialni diferenciaciji v Srbiji, o oceni revolucije 1848, o vprašanih zunanje politike in zgodovine delavskega gibanja. V diskusiji o tem referatu so bila posebno zanimiva izvajanja docenta beograjske ekonomske fakultete dr. Nikole Vuća o razvoju kapitalizma v Srbiji v 19. stoletju. Načelnik Vojno-

historičnega inštituta JA Stevan Maoduš je v prvem delu svojega referata »Naša narodnoosvobodilna borba in informbirojevska falzificiranja« polemiziral z informbirojevskimi tezami o naši NOB, v drugem delu je pa podal pregled gradiva in zbiranja gradiva za zgodovino NOB v vsej naši državi. V referatu Dragutina Prljevića »O pouku zgodovine v srednjih šolah« so bile poudarjene razlike med zgodovino v stari in novi šoli, karakterizirani novi programi in označene glavne pomankljivosti pri pouku zgodovine danes (preveč shematiziranja, abstraktnosti, verbalizma, zanemarjanje pomembnih osebnosti, gibanj, nazornosti, pomankanje učbenikov). Končno je univ. profesor dr. Vaso Čubrilović v referatu »O pouku zgodovine na univerzi« še enkrat označil razliko med prejšnjo zgodovinsko znanostjo in med sedanjo, ki gradi na podlagi dialektičnega in historičnega materializma, in govoril nato, omejujoč se na beograjsko filozofsko fakulteto, o učenem načrtu, kjer veljajo zdaj sklepi zagrebske konference 1949, o stanju učbenikov, o formiranju kadrov za znanstveno delo, o materialnih sredstvih, ki so večja, a obstoje težave z nabavo tujih publikacij, o delu z dijaki, ki postaja bolj sistematično, vendar so pa rezultati doslej slabi, in o organizaciji katedre.

Program je poskušal zajeti skoraj vso osrednjo znanstveno problematiko srbske zgodovine in problematiko pouka zgodovine, medtem ko so prišli regionalni problemi (zlasti specifični vojvodinski) in nekatera vprašanja historičnih institucij (arhivska) do izraza le v diskusiji. Razumljivo je, da diskusija v kratko odmerjenem času ni mogla niti približno obdelati vprašanj, ki so jih načela predavanja o tako obsežnih področjih. Načelno važna so bila izvajanja tov. Marjanovića, ki je zastopal stališče, da morajo historiki poznati dialektični in historični materializem ter politično ekonomijo, da pa morajo nato odgovarjati na konkretna vprašanja na podlagi virov in monografičnih raziskavanj, kar se pričakuje le od njih in jim nihče ne more predpisovati rešitev, da morajo pri tem povedati vso resnico in ne smejo zamolčevati ničesar zaradi kakršnih koli ozirov. V primeri s programi zborovanj slovenskih zgodovinarjev je bil ta program vsebinsko bogatejši; na drugi strani so slovenski zgodovinarji, ki so jih v prvih letih po osvobojenju zelo angažirala neodložljiva vprašanja naših meja, kulturnih restitucij in arhivov, stremeli za tem, da na svojih zborovanjih, ki so postala že stalna institucija, pristopijo h konkretnemu reševanju posameznih znanstvenih vprašanj tudi preko kolektivnega dela, da obenem upoštevajo regionalne vidike ter potrebe naših historičnih institucij (zlasti arhivov) in da rezultate zborovanj izrazijo v konkretno formuliranih resolucijah.

Po zborovanju se je vršil 17. maja sestanek zastopnikov historičnih društev republik, kjer se je sklenilo ustanoviti koordinacijski odbor, ki naj organizira sodelovanje historičnih društev: predsednik naj bo v Zagrebu, tajnik v Beogradu, zastopnike naj imenujejo vsa historična društva, sestanki naj se vrše redno, zlasti pa ob zborovanjih posameznih republiških društev; začne naj se izdajati glasilo zveznega značaja za vprašanja pouka zgodovine, medtem ko naj sicer ostane težišče dela na republiških društvih. Zgodovinsko društvo za Slovenijo je nato imenovalo za svojega zastopnika v tem odboru tov. dr. Boga Grafenauerja.

P. S. Ko je bilo to poročilo že dano v tiskarno, je objavil Istoriski Glasnik, organ Istoriskog društva NR Srbije, 1950, št. 1—2 obširno poročilo o konferenci, referata M. Garašanina in St. Maoduša ter razpravo I. Božića, ki je v zvezi z njegovimi izvajanjem na konferenci, z obljubo, da bodo vsi ostali referati v celoti tiskani v naslednji številki te revije.

Fran Zwitter

Tajniško poročilo za leto 1949

Odbor, izvoljen na občnem zboru dne 20. II. 1949 v svoji stari sestavi, je ohranil staro razdelitev dolžnosti (predsednik dr. Fran Zwitter, podpredsednik dr. Milko Kos, tajnik dr. Bogo Grafenauer, blagajnik dr. France Škerl, knjižničar dr. Jože Kastelic, odborniki dr. Metod Mikuš, Jože Hainz, Modest Golia, Angelos Baš). Po soglasnem sklepu prve odborne seje je bil vabljen na vse seje dr. Maks Miklavčić, ki je v času blagajnikove bolezni dalj časa opravljal tudi blagajniške posle. Z urejanjem Zgodovinskega časopisa so bili poverjeni dr. B. Grafenauer, J. Hainz, dr. J. Kastelic in dr. Fr. Zwitter, ki so do jeseni 1949 pripravili Zgodo-